

Trablusgarp'da asude yaşıyor hayat huzurla akıp gidiyor (SERHAN YEDİG)

Ayasofya Müzesi Başkanı, Marmara Üniversitesi öğretim üyesi Doçent Dr. Haluk Dursun tam 25 yıldır dünyayı geziyor, ülkelerin kültürlerini, mimarisini inceliyor. Üçüncü gezi kitabı "Osmanlı Coğrafyasına Yolculuk" geçen ay yayımlandı. Dursun, Kuzey Afrika'da Osmanlı izini taşıyan ve Fas, Cezayir, Mısır'ın aksine yerel özelliklerini korumayı başaran Trablusgarp'ı anlattı. "Ülke hızla dışa açılıyor, kitle turizmiyle beraber özelliklerini kaybedecek, bozulmadan görün" diyor.

Önce kentim İstanbul'u gezdim. Sonra ülkemi tanımak istedim, Anadolu'yu dolaşım. Üniversiteyi bitirip, işe girince, gelir sahibi olunca yurtdışı gezilerine başladım. 1982'de araştırma görevlisi olarak üniversiteye girdiğimden bu yana dünyayı geziyorum. İlk adımda, tez çalışmamın doğrultusunda Ortadoğu ülkelerine yolculuk yaptım. 1983'te Ermeni sorununu ele aldığım ilk kitabımda bile Ortadoğu'daki Ermeni hayatına dair gözlemler vardı. Uygarlık tarihi ve Osmanlı medeniyeti alanında çalıştım. Daha sonra merakım, kişisel ilgilerim doğrultusunda gezginlik merakım gelişti. Afrika'dan Balkanlar'a Osmanlı coğrafyasını tamamlayıp Avrupa'yı, Orta Asya'yı gezdim. Gördüklerimi, öğrendiklerimi öğrencilerime aktardım. Yorumlama, açıklama arzusuyla gezi kitapları yazdım. Öğrencilerim ve vakıflar için gönüllü kültür rehberliği yaptım. Haliç, İstanbul gezilerini, TÜRKİNG'deki görevim döneminde düzenlediğim Mustafa Kemal'in Rumelisi, Üç Dinin Kavşağı Kudüs başlıklı turlar izledi. Tuna gezgini, rehberi sayılabilirim. Tuna Güzellemesi'nde bu izlenimleri yazdım. Kitabı TRT

belgesele dönüştürüyor.

İZMİR'DEN ÇOK SELANİK'E GİTTİM

Her gezimde mutlaka daha önce okuduğum bir anı kitabı, roman ya da izlediğim filmin etkisi vardır. Önce gideceğim yeri hissetmeliyim. Bu ilgi, sezgiyle sevgiye dönüşür. Tesadüfen duyduğum kenti keşfetmeye karar verince, bilgi toplamaya başlarım. Harita merakım vardır, koleksiyon yaparım. Seçtiğim yerin haritalarını incelerim, hakkındaki kitapları okur, belgeselleri izlerim. Hafızamda iyice şekillenir. Göreceklerimi seçip, daha sonra yola çıkarım. Rastlantılara bırakmam rotamı. Örneğin ağaç merakım vardır, gideceğim yerdeki anıt ağaçları öğrenirim. Seçer, gezerim. 60'a yakın ülke gördüm. Belçika, Hollanda gibi bazı ülkelere en az 10'ar kez gittim. Selanik'e İzmir'den, Üsküp'e Edirne'den fazla gittiğimi söyleyebilirim. Öncelikli kentleri tamamlayıp, son yıllarda Uzakdoğu'ya çevirdim rotamı. Listemde Alaska, Sibirya, Güney Amerika'da Ant Dağları var.

Başlangıçta, tüm ilgisini mimariye yönelten bir gezgindim. Fotoğrafçılıkta da bu temaya odaklanmıştım. Sonraki yıllarda ilgim sosyolojik özelliklere yöneldi. İnsan hayatını, gastronomik özellikleri inceler oldum. Şehirlerin mutlaka balık, peynir, çiçek pazarlarına giderim. Sahafları gezerim. Ayasofya Müzesi'nde göreve başladıktan sonra kilise karşılaştırma merakı edindim. Her gittiğim şehrin en büyük kilisesini gezip inceliyorum. Kubbe yüksekliklerini inceliyor, Ayasofya'yla karşılaştırıyorum...

UĞRUNA ÖLÜNEN UZAK ŞEHİR

Trablusgarp öncelikle Osmanlı Kültür Coğrafyası açısından ilgimi çekmişti. Mustafa Kemal'in Trablusgarp'ı olarak öğrendik biz bu kenti. İttihat Terakki burada örgütlenmişti, Turgut Reis'in, Fethi Okyar'ın kentiydi, İtalyan işgali gündeme geldiğinde vatan sayıp kurtarmaya koşmuşlardı. Kahramanca savaş verilmiş, nice hayat kaybedilmişti. Nice siyasi Fizan'a sürgün'e gönderilmişti. Ne zaman Kanlıca'dan geçsem, son Trablusgarp valisi Ahmet Rasim Paşa'nın yalısını görsem, bu kenti merak ederdim.

Mısır'dan Fas'a bütün Kuzey Afrika'yı gezdim. Fas, Tunus çok turistik. Bir gezginin en sevmediği yerlerdir bunlar. Libya ise özgün dokusunu kaybetmemiş, Osmanlı'dan ayrıldıktan sonraki özelliğini koruyor hálá. Rejim bakımından endişe duyulduğu için turistler pek uğramıyor. Oysa hiçbir sorun yaşanmadan geziliyor. Turisti kısıtlayacak hiçbir yasak yok. Baskı uygulanmıyor. Bildik bir coğrafyada olduğunuzu hissediyorsunuz. Türk olduğunuz için her yerde sevgiyle, muhabbetle karşılanıyorsunuz.

ÇARŞILARINA BOLLUK HAKİM

Türkiye'nin kışa girdiği günlerde gitmiştim Trablusgarp'a. İstanbul'dan kalkan uçak inşaatçı doluydu. Aralarında benden başka gezgin olmadığını, diğer yolcular havaalanında Türk inşaat firmalarının servisine binince anladım. Kentin bakirliği uçak inerken rahatça görülüyor. Zeytinlikler, hurmalıklar arasında koyun sürüleri dolaşıyor. Seralar, bahçeleri kuşatan beton yığını turistik tesisler henüz Trablusgarp'a ulaşamamış. Buna karşın, kent merkezinde kaliteli beş yıldızlı otelleri var. Şehir Afrika uluslarının toplanma noktası gibi. Afrika'nın içlerinden buraya geliyor, Avrupa'ya geçmeye çalışıyorlar. Çok farklı fiziksel özelliklere, giyime sahip kişileri bir arada görebiliyorsunuz. Sokaklarda güvenlik endişesi yaşamadan yürüyorsunuz. Kolunuzdan çekiştirip, bir şeyler satmaya çalışanlara rastlamıyorsunuz. Sokakta iletişim kurmak çok kolay. Selam dahil, Türkçe'yle birçok ortak kelime var. Türklere çok sıcak davranıyorlar. Restoranlarda, otellerde İngilizce konuşanlar var. Çarşılarına bolluk hakim. Hayat telaşsız, huzur içinde akıp gidiyor. Teknolojik devinime kapılmamışlar. Trablusgarp asude yaşayanların şehri.

BAHARAT PAZARI ANTİKACILAR ZENGİN

Trablusgarp düz bir şehir. Tarihi eserler sur içindeki bölümde. Sahil şeridinde ise yeni yeni gökdelenler inşa edilmeye başlanmış. Bir kısmı otel. Panoromik bir manzara için Şaap Camii civarına ya da Türkiye Büyükelçiliği ile Mehmet Paşa Camii'nin bulunduğu semtte gitmek gerekiyor. Buralardan tüm sahil şeridi görülebiliyor.

Suriçindeki çarşıda çok zengin bir baharat pazarı var. Çeşit çeşit kokulu ot, kahve, el işleri satılıyor. Baharat çeşitliliği Yemen'de gördüğüm kadar zengin olmasa da, birçok Kuzey Afrika ülkesini kışkındırabilecek boyutta. Bitpazarı, antikacılar henüz turistlerin akınına uğramamış. Dikkatli bir gözün keşfedeceği özel objeler bulmak mümkün. Fas ve Tunus'un antika pazarları turistlerin etkisiyle uzmanlaşmış, Trablusgarp'da ise daha mütevazı. Pazarlık her yerde geçerli. Liman kıyısındaki balık pazarında aracısız alışveriş yapılıyor. Tezgahlarda, Türkiye'nin denizlerinde artık gittikçe azalan kılıç, orkinos, mercan, barbun dahil birçok balığın en kalitelisini görüyorsunuz. İslam ülkelerinde tezgah altından satılan camgöz köpekbalığı, burada tezgahta duruyor. Buna karşın istakoz, karides gibi diğer deniz ürünleri görülmüyor. Restoranlarda balığı çoğunlukla ızgara yapıyor ya da fırında pişiriyorlar. Trablusgarp'a özgü bir pişirme yöntemi yok. Libya mutfağının temelinde kuskus adlı pilav ve et türleri var. Tandır türü fırınlar kullanılıyor pişirmede. Libya aynı zamanda bir zeytin ülkesi. Butik zeytin ve zeytinyağcılık henüz gelişmemiş.

CADDELER, ÇARŞILAR TANIDIK

Suriçinde yürürken kendinizi tanıdık bir coğrafyadaymış gibi hissediyorsunuz. Çevrenizdeki yapıların, meydanların, caddelerin ismi tanıdık. Limanın hemen arkasında görkemli Osmanlı Kışlası yükseliyor. Devlet binası olarak kullanılan yapının taş kapıları çok güzel. Üzerindeki Osmanlı kabartmaları özenle korunmuş. Şehrin ortasındaki Turgut Reis Külliyesi, Osmanlı mimarisi ile Kuzey Afrika malzemesinin karışımıyla oluşmuş. İçindeki cami, hamam faal durumda. Turgut Reis'in türbesi ve mezarlık bölümleri bakımlı. Yakınlarındaki Karamanlı Camii'nin ağaç işleri Mescit'i Aksa'yı andırıyor. İçerde buhur kokusu var. Cuma günleri namaza doğru tüm şehirde hayat duruyor, bu camiden yüksek sesle Kuran okunuyor. Öylesine çarpıcı bir atmosfer oluşuyor ki, etkilenmemek mümkün değil. Caminin yanındaki caddenin ismi Müşir Paşa, ardındaki meydanınki ise Yusuf Paşa. Bunca yıldır değiştirilmemiş isimleri. Trablusgarp'ta yürürken karşınıza binlerce kilometre ötedeki Kafkasya'dan bir çağrışım çıkıyor: Gürcüpaşa Camii. Osmanlı'dan, yöneticilerinden kalan izler hâlâ çok canlı. Medresedeki çarşının adı Karamanlı Ahmet Paşa'dan yadigar: Karamanlı Çarşısı. Tüm camilerdeki mimari dokuda ahşap işleri yoğun biçimde kullanılmış. Küçük havuzların ortasındaki bakırcılar çarşısı, Maraş'ı andırıyor. Bununla birlikte kentteki Roma kültürünün izleri de özenle korunmuş. İtalyan etkisi açısından kentte, Malta'yla birçok ortak yön keşfettim. Ayrıca levanten semtlerdeki mimaride de İtalyanlar'ın önemli etkisi görülüyor.

Trablusgarp ucuz bir şehir. En uzun mesafe taksiyle 10 dolar. Havaalanından şehir 15 dolar. 500 dolarla rahatlıkla bir hafta geçirilebilir. Ortalama sıcaklığın 16-17 dereceye indiği kış aylarında fiyatlar daha da ucuzluyor.

EN SEVDİĞİ BEŞ YER

Sana (Yemen), Kudüs, Şam, Selanik, Bahçesaray (Kırım)

Seyahatte ne okuyor?

Haritalar üstünde çalışıyor, gitti yerden aldığı yerel kültür coğrafyasıyla ilgili kitapları okuyor

Ne yiyor ne içiyor?

Yerel balık, zeytin, zeytinyağı, peynirleri mutlaka tadıyor

Ne giyiyor?

Spor kıyafetler

Nerede kalıyor?

Butik oteller ya da otel zincirleri

Neyle seyahat ediyor?

Uçak, kiralık otomobil

Çantasının vazgeçilmezleri?

Harita, not defteri, kalem

Kimle seyahat ediyor?

Çoğunlukla fotoğrafçı, gezgin arkadaşı Bülent Katkak'la...

Oradan ne alıyor?

Harita, gravür, fotoğraf, resim, kitap, bitki, tohum, özgün çakı